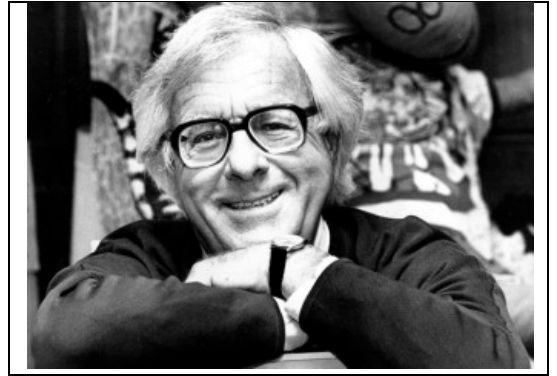

**ՌԵՅ ԲՐԵՂԲԸՐԻ
(1920-2012)**

- Կենսագրական տեղեկություններ
- Ժամանակակիցները՝ Ռեյ Բրեղբըրիի մասին
- «Ժպիտը»
- Լրացուցիչ նյութեր

Քսաներորդ դարի հայտնի ֆանտաստ գրող Ռեյ Դուգլաս Բրեղբըրին, որ հեղինակել է 10 վեպ, 6 վիպակ, շուրջ 400 պատմվածք, նաև գրել է բանաստեղծություններ, հոդվածներ, ակնարկներ ու էսսեներ, ունի տասնյակ պիեսներ ու մի շարք սցենարներ, նաև գիտական ֆանտաստիկայի ժանրի դասական է: Նրա գրեթե բոլոր հայտնի ստեղծագործություններում որոշիչ տեղ են զբաղեցնում կյանքի բերկրանքը և հույսը:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ռեյ Դուգլաս Բրեղբըրին ծնվել է 1920 թ. օգոստոսի 22-ին ԱՄՆ-ի Իլինոյս նահանգի Ուոկիգան քաղաքում՝ Մարի Էսթեր Մոբերգի և Լեոնարդ Սփոլդինգ Բրեղբըրիի ընտանիքում: Երկրորդ անունը՝ Դուգլաս, նա ստացել է ի պատիվ հայտնի դերասան Դուգլաս Ֆերբենկսի: Մանուկ հասակում Բրեղբըրին շրջապատված է եղել մեծ ընտանիքով: Երբ նա փոքր էր, նրա մորաքույրը հեքիաթներ էր կարդում, որոնք հիմք են հանդիսացել գրողի աշխատանքների համար:

Նա ստեղծագործել է բազմաթիվ ժանրերով՝ գիտաֆանտաստիկական, սարսափ և առեղծվածային գեղարվեստական ժանրերում: Նա հայտնի է իր «451 աստիճան ըստ Ֆարենհայթի» (1953), սարսափ-պատմվածքների ժողովածուներով, ինչպես նաև «Մարսյան քրոնիկոնը» (1950) պատմվածքների ժողովածուով:

Բրեղբըրին 20-21-րդ դարերի ամենանշանավոր գրողներից է: Չնայած նրան, որ գրողի գործերը հիմնականում ֆենթեզի ժանրում են, նա իրեն փորձել է նաև այլ ժանրերում: Դրանց օրինակներից են «Խատուտիկի գինին» (1957) և «Սպիտակ կետը» (1992):

Բրեդբերին բազմաթիվ մրցանակների դափնեկիր է, որոնցից է 2007 թ. Պուլիցերի մրցանակը: Բրեդբերին նաև գրել է սցենարներ տարբեր հեռուստատեսային հաղորդումների համար, որոնցից է «Մորի Դիք» հաղորդումը: Նրա աշխատանքներից շատերը տեղ են գտել տարբեր կոմիքսներում, հաղորդումներում և ֆիլմերում:

1934 թ., երբ Բրեդբերին 14 տարեկան էր, ընտանիքը վերջնական բնակություն հաստատեց Լոս Անջելեսում: Բրեդբերինի հայրը աշխատանք գտավ կաբելային ընկերությունում, որտեղ նա մետաղալարեր էր սարքում:

Բրեդբերին հաճախում էր Լոս Անջելեսի ավագ դպրոցը և շատ ակտիվ դրսևորում էր իրեն դրամայի խմբակում: Նա հաճախ գլաչմշկում էր Հոլիվուդով, որպեսզի հանդիպի հայտնի աստղերի: Տաղանդավոր մարդկանցից նա հանդիպել էր Ռեյ Հերրիհոուսենին և ռադիոյի աստղ Ջորջ Բըրնսին:

Բրեդբերին առաջին աշխատավարձը ստացել է 14 տարեկանում՝ իր կատակներից մեկը Ջորջ Բըրնսին վաճառելու համար, որը պետք է օգտագործվեր «Բըրնս և Ալլեն» ռադիո հաղորդման ժամանակ:

Չնայած նրան, որ Բրեդբերին երազում էր դերասան դառնալու մասին, սկսեց ավելի լուրջ վերաբերվել գրելուն: Բրեդբերին ավարտեց ավագ դպրոցը Լոս Անջելեսում, որտեղ նա պոզիայի դասեր էր անցնում Սնոու Հուչի մոտ, որ նկատել էր նրա տաղանդը և խորացրել էր գրելու հանդեպ հետաքրքրությունը: Բայց նա համալսարան չընդունվեց, փոխարենը փողոցներում ամսագրեր էր վաճառում: Իր կրթության վերաբերյալ նա ասել է. «Երբ ես 19 տարեկան էի, ես չէի կարող ընդունվել քոլեջ, որովհետև աղքատ ընտանիքից էի: Մենք փող չունեինք, ուստի ես գնում էի գրադարաններ: Շաբաթվա մեջ երեք օր ես կարդում էի գրքեր: Այսպես, 27-ում ես համալսարանի փոխարեն ավարտեցի գրադարանը»:

Բրեդբերին իր ամբողջ կյանքում մնացել է եռանդուն գրող, ով թողել է գրական հսկայական ժառանգություն: Նա գրել է 27 նովելներ և ավելի քան 500 կարճ պատմվածքներ: Իր գործերից 8 միլիոն կրկնօրինակ, որոնք թարգմանվել են 36 լեզուներով, վաճառվել են ամբողջ աշխարհում: Բրեդբերին հինգ տարի եղել է Լոս Անջելեսի թատրոնի տնօրեն:

Բրեդբերին ամուսնացած է եղել Մարգերիդ Բրեդբերինի հետ: Նրանք ունենին չորս երեխա՝ Սյուզան, Ռամոնա, Բետտինա և Ալեքսանդրա: Բրեդբերին երբեք չի ստացել վարորդական իրավունք և հույսը դնում էր իր հեծանիվի վրա:

Բրեդբերին մահացել է 2012 թ. հունիսի 5-ին Լոս Անջելեսում երկարատև հիվանդությունից հետո: Նա ցանկությամբ իր սեփական գրադարանը փոխանցվել է Ուոլթեզանի գրադարանին, որտեղ նա շատ ժամանակ է անցկացրել:

Ժամանակակիցները Ռեյ Բրեդբերինի մասին

Ես բացահայտեցի Էդգար Պոյին՝ կարդալով Բրեդբերին: Ես ինը տարեկան էի, երբ առաջին անգամ կարդացի Մարսյան քրոնիկոնը, մինչ այդ ես չէի լսել Պոյի մասին, բայց Բրեդբերին հիանում էր նրանով: Ես նույնպես սիրոցի Պոյին:

Նիլ Գեյման

Դրայգերը մեծագույն գրող էր, և Բրեդբերրին կարծես Դրայգեր է ֆենթազիի ժանրում, թեպետ նրա ոչն ուրիշ է, իսկ հպումը հեշտ է: Ամեն դեպքում, նրանք շատ նման են:

Սթիվեն Քինգ

Ամփոփիչ հարցեր

1. Որտե՞ղ և ե՞րբ է ծնվել Բրեդբերրին և ի՞նչ կրթություն է ստացել:
2. Ի՞նչն է ոգևորել Բրեդբերրին գրող դառնալու:
3. Ի՞նչ ժանրերով է ստեղծագործել Բրեդբերրին:
4. Որո՞նք են նրա հայտնի ժողովածուներն ու ստեղծագործությունները:
5. Ի՞նչ հակումներ ու երազանքներ ուներ պատանի գրողը: Իրականացա՞ն դրանք: Ինչո՞ւ:
6. Կազմի՞ր սահիկաշար՝ ներառելով գրողի կենսագրության ուշագրավ փաստերը:

Առաջադրանքներ և վարժություններ

1. Ներկայացրո՛ւ Վիլյամ Սարոյանի կենսագրության հիմնական փաստերը, ստեղծագործության ընդհանուր բնութագիրը:
2. Երկայուն աղյուսակով ներկայացրո՛ւ Բրեդբերրիի ապրած ժամանակաշրջանը և ստեղծագործության ընդհանուր պատկերը:

Բրեդբերրիի ապրած ժամանակաշրջանը	Ստեղծագործության ընդհանուր պատկերն ըստ ժամանակագրության

3. Ներկայացրո՛ւ հեղինակի ստեղծագործությունների ժանրային առանձնահատկությունները:
4. Ներկայացրո՛ւ Բրեդբերրիի կյանքից հետաքրքիր դրվագներ, ապրած ժամանակաշրջանը, միջավայրը:

ԺՊԻՏԸ

1

Այս առավոտյան ժամը հինգին, երբ եղյամապատ գյուղերում դեռ կանչում էին աքաղաղները, և ոչ մի տեղ կրակ չէր նշմարվում, քաղաքի հրապարակում արդեն հավաքվել էր մի հսկա բազմություն: Ժամը յոթի մոտերքին շենքերի ավերակների վրա կախված մառախուղի պատառիկները հավլեցին վաղորդյան գունատ լույսի մեջ: Երկու կամ երեք հոգանոց փոքրիկ խմբերով մարդիկ լցրել էին ճանապարհները, այսօր շուկայի օրն էր և տոնակատարության օրը:

Տղան կանգնած էր զրույցով տարված տղամարդկանց ետևում: Սրանց ձայները բարձր էին հնչում, և, թվում էր, թե սառն ու թափանցիկ օդի մեջ բառերը տարածվում են հեռո՛ւ հեռուները: Տղան դոփում էր, փչում իր կարմրած ու ճաքճած ձեռքերին և նայում կեղտոտ քրջեր հագած մարդկանց հսկա բազմությանը, որ հերթ էր կանգնած:

- Է՛յ, պատի՛կ, այսքան վաղ ի՞նչ գործ ունես այստեղ,- հարցրեց նրա ետևում կանգնած տղամարդը:

- Ուզում եմ տեղ բռնել հերթում,- պատասխանեց տղան:

- Ավելի լավ կլիներ հեռանայիր այստեղից և տեղդ զիջեիր այնպիսի մի մարդու, որը կհասկանար կատարվելիքը:

- Տղայի խաթրին մի՛ կաչիր,- շրջվեց զրուցողներից մեկը:

- Ես կատակեցի,- և մարդը շոյեց տղայի գլուխը:

Տղան բարկացած թափահարեց գլուխը:

- Ուղղակի զարմանում եմ, որ երեխաները այսքան շուտ վեր են կենում իրենց անկողիններից:

- Ստիպված եմ քեզ ասելու, որ այս պատիկին արվեստը հետաքրքրում է,- պատասխանեց տղայի պաշտպանը, որի անունը Գրիգսբի էր:- Ի դեպ, անունդ ի՞նչ է, տղա՛:

- Թո՛մ:

- Ի՛նչ եմ ասում, Թո՛մ, կկարողանա՞ս թքել ինչպես հարկն է, առանց վրիպելու, հը՛:

- Այն էլ ո՛նց:

Հերթի կանգնածները ծիծաղեցին:

Մի քանի քայլ այն կողմ հալից ընկած մի ծերունի ինչ-որ խմիչք էր վաճառում ճաքճած գավաթներով: Քիչ հեռվում խարույկ էին վառել, և կրակի վրա՝ թիթեղյա ժանգոտած ամանում, քլթքլթում էր կեղտագույն արգանակը: Այդ արգանակը բնավ էլ նման չէր սուրճի: Արգանակը պատրաստում էին քաղաքամերձ մարգագետիններից հավաքած հատապտուղներից և վաճառում գավաթը մի պեննիով: Արգանակը հրաշալի տաքացնում էր մարդու սառած մարմինը, բայց դա էլ ոչ բոլորի գրպանին էր մատչելի:

Թոմը նայեց առաջ: Հերթն սկսվում էր քարե պատի ավերակների մոտից:

- Լսել եմ, որ կինը ժպտում է,- ասաց նա:

- Ճիշտ է,- պատասխանեց Գրիգսբին:

- Լսել եմ, որ կինը ներկերով է նկարված կտավի վրա:

- Ճիշտ է: Միայն թե իմ կարծիքով դա իսկականը չէ: Ասում են՝ իսկականը շատ ու շատ վաղուց նկարված է եղել փայտի վրա:

- Ես լսել եմ, որ իբր չորս հարյուր տարի առաջ:

- Գուցե և ավելի: Ո՛վ գիտե, թե հիմա որ թվականն է:

- 2061:

- Ասում են, տղա՛ս, որ 2061, իսկ ասել կարող են ամեն բան: Փչո՛ց է: Գուցե հիմա 3000 թվականն է, գուցե՝ 5000, որտեղի՞ց իմանամ: Այնպիսի ապուր են եփել, որ մեզ ժառանգություն են մնացել միայն բեկորներ ու ավերակներ:

Նրանք դանդաղ առաջ շարժվեցին սալահատակի սառը քարերի վրայով:

- Դեռ երկա՛ր ենք կանգնելու,- անհամարձակ հարցրեց Թոմը:

- Չէ՛, հիմա արդեն՝ չէ՛: Մի քանի բոպե միայն: Նրա շուրջը չորս պղնձե սյուն են խփել, թավշյա մի թոկ էլ ձգել են, որպեսզի ժողովուրդը շատ չմոտենա նկարին: Այնպես որ, տղա՛ս, ականջիդ օ՛ղ արա, նկարը քարկոծելն արգելված է:

- Այո՛, սը՛ր:

Արևն այնքան բարձրացավ, որ շոգը մարդկանց ստիպեց հանել իրենց կեղտոտ վերարկուներն ու ճենճոտ գլխարկները:

- Իսկ ինչո՞ւ ենք հերթ կանգնել,- հարցրեց Թոմը:- Միայն նրա վրա թքելո՛ւ համար:

Գրիգորին հայացքը հեռացրեց տղայից ու նայեց երկնքին:

- Է՛հ, Թո՛մ, մեր կանգնելն արժե,- և նա սովորություն դարձած շարժումով ձեռքը տարավ աստված գիտե թե երբ պատռված վերարկուի գրպանը՝ սիգարետի հանելու, մի բան, որը վաղուց վերացել և հուշ էր դարձել:

Թոմը հաճախ էր այդպիսի շարժումներ տեսել:

- Տեսնո՞ւմ ես, Թո՛մ, ինչ խաղ են խաղացել մեր գլխին: Բանը ոչ թե անցյալից մնացած ժառանգության նկատմամբ ունեցած ատելությունն է: Կարո՞ղ ես ինձ բացատրել, թե ինչպե՛ս եղավ, որ գլորվեցինք այս վիհը, որտեղ քաղաքների փոխարեն միայն ավերակներ են, ճանապարհները՝ խառնաշփոթ դարուփոսեր, իսկ դաշտերը մինչև հիմա էլ գիշերները լուսարձակվում են ռադիոակտիվությունից: Ասելս այն է, որ ժամանակին շատ զգվելի ապուր են եփել մարդիկ:

- Այո՛, ճիշտ է, սը՛ր:

- Հենց դրա համար էլ, Թո՛մ, ատում ենք այն ամենը, ինչ մեզ հասցրել է այս փորձանքին: Մարդու բնույթն է այդպես: Գուցե սխալ բան եմ ասում, բայց մարդու բնույթը այդպես է:

- Կարծեմ մենք ատում ենք ամեն բան, առանց բացառության,- ասաց Թոմը:

- Ճիշտ է: Ատում ենք այն ամբողջ գարշելի ելուզակախումբը, որ ժամանակին կառավարել է աշխարհը: Սրանց պատճառով է, որ հիմա քաղցած ենք, դողում ենք ցրտից և քարանձավներում ենք պատսպարվել: Էլ չեմ ասում, որ ո՛չ խմում ենք, ո՛չ ծխում և ոչի՛նչ, ոչի՛նչ չենք անում՝

բացառությամբ տոնակատարություններին մասնակցելուց: Այո՛, Թո՛մ, տոնակատարություններն են միայն մեզ մնացել:

Եվ Թոմը հիշեց, թե ինքը ինչպիսի տոնակատարությունների է մասնակցել անցած տարիներին: Մի անգամ հրապարակում նրանք գրքեր էին պատահոտում և այրում: Այն ժամանակ բոլորը հարբեցին և զվարճացան մինչև հալից ընկնելը: Իսկ Գիտության տոնի օրը՝ սրանից մեկ ամիս առաջ, քարշ տալով նրանք հրապարակ բերեցին վերջին ավտոմեքենան: Մարդիկ վիճակ գցեցին, և նրանց, ում բախտը բերեց, թույլ տրվեց ևս մեկ անգամ ծանր մուրճով հարվածել ավտոմեքենային:

- Ասում ես՝ հիշո՞ւմ եմ այդ տոնակատարությունը, Թո՛մ: Իհարկե, հիշում եմ. այն էլ ինչպե՛ս: Ախր ինձ բախտ վիճակվեց ջարդուփշուր անել դիմապակին: Այո՛, այո՛, դիմապակին: Ուզում ես հավատա, ուզում ես՝ ոչ: Է՛հ, ինչպիսի՛ զրնգոց դուրս եկավ, հա՛. «զը-րը՛նգ»:

Եվ Թոմին թվաց, թե պատմողի ականջներում մինչև հիմա ձայն է տալիս կոտրված ապակու զրնգոցը:

- Իսկ Բիլ Հենդերսոնին հանձնարարեցին շարժիչը տեղահան անել: Նա տաքացած գործի կպավ և տեղնուտեղը հաշիվը մաքրեց շարժիչի հետ: «Թըխկ-թրա՛խկ», ու վերջ: Շատ ավելի հաճելի էր,- հիշեց Գրիգսբին,- երբ ավերում էինք այն ֆաբրիկան, որն ինքնաթիռներ էր արտադրել: Գործ եմ ասել, հա՛. հիմա էլ հիշելուց մարդու հոգին փառավորվում է,- շարունակեց նա:- Իսկ հետո հարձակվեցինք տոլարանի և զինվորական պահեստի վրա: Մի վայրկյանում հոդս ցնդեցրինք: Հիմա հասկացա՞ր, տղա՛:

Թոմը փոքր-ինչ մտածեց:

- Կարծես թե հասկացա,- ասաց նա:

Արևն արդեն կախվել էր զենիթում: Քաղաքի ավերակներից տարածվեց գարշահոտությունը: Շինություններից մնացած բեկորների վրա սկսեցին ինչ-որ արարածներ սողալ:

- Նա այլևս չի՞ վերադառնա, հը՛ր, մի՛ստր:

- Ո՞վ: Քաղաքակրթությունը... Ո՞ւմ է պետք: Համենայն դեպս, ես դրա կարիքը չեմ զգում:

- Այդ քաղաքակրթության մեջ ինչ-որ մի լավ բան կար, որն իմ սրտովն է,- նկատեց հետևում կանգնած մարդը:- Մի բան կար, որն այնքան էլ վատ չի եղել:

- Այդ մասին բավական է շատախոսեք,- ընդհատեց նրան Գրիգսբին:- Ինչ որ եղել է՝ եղել է ու անցել:

- Համենայն դեպս,- ասաց հետևում կանգնած մարդը,- կգա ժամանակ և ուսերին գլուխ ունեցող մի երիտասարդ կհայտնվի ու կջանա վերանորոգել ջարդուփշուր եղած քաղաքակրթությունը: Սիրտ ու հոգի ունեցող մարդ կլինի նա, հիշեցեք խոսքս:

- Ո՛չ, չի հայտնվի,-ասաց Գրիգսբին:

- Իսկ ես ասում եմ, որ կհայտնվի: Գեղեցիկը սիրող մի մարդ: Եվ զուցե նա մեզ համար հետ կբերի կորած քաղաքակրթությունը: Իհարկե, ոչ այն ամենը, ինչ եղել է անցյալում, բայց գոնե դրա մի մասը, այն մասը, որի շնորհիվ հնարավոր լինի խաղաղ ապրել:

-Այ, տեսնո՞ւմ ես: Եվ մինչև դու գլխի կընկնես, թե ինչ կատարվեց, կսկսվի մի նոր պատերազմ:

- Իսկ ես հավատում եմ, որ այս անգամ ամեն բան ուրիշ ընթացք կունենա...

Ամփոփիչ հարցեր

1. Ո՞վ է պատմվածքի գլխավոր հերոսը: Ի՞նչն էր նրան առավոտ կանուխ բերել շուկա:
2. Ի՞նչ նշանակալից իրադարձություն էր այդ օրը գյուղում, և մարդիկ ո՞ւր էին հավաքվել: Ինչո՞ւ:
3. Ի՞նչն էր միավորել հավաքվածներին: Ինչո՞ւ:
4. Ինչի՞ց էր դժգոհում Գրիգսբին: Քաղաքական ինչպիսի՞ր իրավիճակ էր երկրում:

Առաջադրանքներ և վարժություններ

1. Ներկայացրո՛ւ ժամանակաշրջանը և նմատնանշի՛ր՝ որտեղ են կատարվում պատմվածքի գործողությունները:
2. Վերարտադրի՛ր «Ժպիտը» պատմվածքի հատված բովանդակությունը:
3. Թվարկի՛ր պատմվածքի այս հատվածի կերպարները՝ ներկայացնելով նրանց փոխհարաբերությունները:
4. Բնութագրի՛ր կերպարներին՝ հատվածից դուրս բերելով նրանց բնութագրող տողեր:
5. Պատմի՛ր սեփական կյանքիցդ հետաքրքիր դեպքեր (գրավոր կամ բանավոր), համեմատի՛ր բնագրի հետ:
6. Գնահատի՛ր հերոսների վարքագիծը և արտահայտի՛ր քո վերաբերմունքը նրանց արարքների վերաբերյալ:
7. Նկարագրի՛ր պատմվածքի հերոսներին քո բառերով:

Կերպար	Ֆիզիկական նկարագրություն	Նկարագրի՛ր կերպարի երկու վարքագիծ	Հատվածից ելնելով՝ բացատրի՛ր, թե ինչու նա այդպես վարվեց

1. Կարդա՛ այս հատվածը և ներկայացրո՛ւ սեփական դիրքորոշումդ: Գտի՛ր ընդհանրություններ և տարբերություններ:

«Ճիշտ է: Ատում ենք այն ամբողջ գարշելի ելուզակախումբը, որ ժամանակին կառավարել է աշխարհը: Սրանց պատճառով է, որ հիմա քաղցած ենք, դողում ենք ցրտից և քարանձավներում ենք պատսպարվել: Էլ չեմ ասում, որ ո՛չ խմում ենք, ո՛չ ծխում, և ոչի՛նչ, ոչի՛նչ չենք անում՝ բացառությամբ տոնակատարություններին մասնակցելուց: Այո՛, Թո՛մ, տոնակատարություններն են միայն մեզ մնացել»:

Համեմատի՛ր մեր երկրում կատարված իրադարձությունների հետ:

2. Մեկնաբանի՛ր հետևյալ միտքը: Բնութագրի՛ր հերոսի հոգեբանական շարժառիթը: Ո՞րն էր լավատեսությունը:

«Համենայն դեպս,- ասաց հետևում կանգնած մարդը,- կգա ժամանակ և ուսերին գլուխ ունեցող մի երիտասարդ կհայտնվի ու կջանա վերանորոգել ջարդուփշուր եղած քաղաքակրթությունը: Սիրտ ու հոգի ունեցող մարդ կլինի նա, հիշեցեք խոսքս»:

10. Դո՛ւրս գրիր տվյալ հատվածում կիրառված պատկերավորման միջոցները, նշի՛ր դրանց ոճական նշանակությունը:

2

Վերջապես հերթը հասավ մինչև գլխավոր հրապարակը: Այստեղից մարդիկ տեսան, թե ինչպես քաղաք մտավ թղթե փաթեթը ձեռքին մի հեծյալ: Հրապարակի կենտրոնը թոկապատնեշով էր շրջափակված: Թոմը, Գրիգսբին և մյուսները, բերաններում թուք հավաքելով, դանդաղ շարժվեցին դեպի սյուները: Չոված աչքերով նրանք նայում էին կտավին և պատրաստ էին ամեն անակնկալի: Թոմը զգաց, թե ինչպես արագ ու տագնապով է զարկում սիրտը, թե ինչպես է շիկացած հողն այրում իր մերկ կրունկները:

- Դե՛, Թո՛մ, սկսե՛նք:

Պատնեշված հարթակի անկյուններում կանգնել էին չորս ոստիկան: Նրանցից յուրաքանչյուրի թևին մի դեղին կապ կար՝ մարդկանց վրա իշխանություն ունենալու խորհրդանիշը: Ոստիկանները հետևում էին ամբոխին. հանկարծ մեկնումեկի խելքին չփչի քարկոծել նկարը:

- Նրանք կանգնած են, որպեսզի բոլորը կարողանան տեսնել կտավը: Հանկարծ նեղացող չլինի: Հասկացա՞ր,- տղային ասաց Գրիգսբին:- Իսկ հիմա գնանք առաջ:

Թոմը կանգնեց նկարի առջև ու երկար, ուշադիր նայում էր նրան:

- Թքի՛ր, Թոմ:

Թոմի բերանը չորացել էր:

- Դե՛, քեզ եմ ասում:

- Բայց նա ախր...-դանդաղ ասաց Թոմը,- ախր նա շատ գեղեցիկ է:

- Է՛հ, Թո՛մ, թո՛ւյլ տուր ես քո փոխարեն էլ թքեմ:

Գրիգսբին ուռցրեց թշերը, և թուքը արկի պես փայլատակեց արևի ճառագայթների տակ:

Կտավի վրա նկարած կինը ժպտում էր Թոմին՝ իր խորհրդավոր, անխոռվ ժպտով, իսկ Թոմը կանգնել, նայում էր նրան: Տղայի սիրտն սկսեց ավելի արագ բաբախել, իսկ ականջներում հնչեց մի մեղեդի:

- Նա գեղեցիկ է,- կրկնեց Թոմը:

- Դե շո՛ւտ արա, թե չէ ոստիկանությունը...

- Չգա՛ստ:

Ամբոխը խաղաղվեց: Մարդիկ, որ քիչ առաջ դժգոհում էին Թոմից, թե նա ինչու է այդպես քարացել տեղում, հիմա հնազանդորեն շրջվեցին հեծյալի կողմը:

- Սը՛ր, ինչպե՛ս է նրա անունը,- կիսաձայն հարցրեց Թոմը Գրիգսբիին:

- Նկարի՞: Կարծեմ Մոննա Լիգա, Թո՛մ: Այո՛, Մոննա Լիգա:

- Կարդում եմ հայտարարությունը,- ասաց հեծյալը:- «Իշխանությունների որոշման համաձայն, այսօր՝ ճիշտ կեսօրին, դիմանկարը կտրվի ազգաբնակչությանը, որպեսզի բոլոր տեղացիները կարողանան մասնակցություն ունենալ այն պատահարներին գործին»:

Մինչև Թոմը կաթափվեր, ամբոխը առաջ նետվեց՝ իր հետ քարշ տալով տղային: Մարդիկ ճչում, աղաղակում և հրմշտում էին իրար: Ոստիկանությունը խրվեց ամբոխի մեջ: Բարձրացավ կատաղի, բազմաձայն մի վայնասուն: Ձեռքերը ազահ անգղների պես ձգվեցին դեպի նկարը: Լսվեց պատռվող կտավի չոր ճրճոցը: Թոմն զգաց, թե ինչպես իրեն մղեցին ուղիղ դեպի շրջանակը: Ընդօրինակելով մյուսներին՝ նա ևս մեքենաբար մատների տակ առավ կտավի մի մասն ու թափով ձգեց: Լսվեց ճայթյուն, հետո տղան ընկավ գետնին և ինչ-որ մեկի ոտքերի տակից գլորվեց դեպի սահմանազատված հարթակի եզրը:

Ոտքի կանգնեց: Պատահողոված հագուստներով և արյունվլիկ Թոմը նայում էր, թե ինչպես են տղամարդիկ ջախջախում շրջանակը, ինչպես են պառավները պատահ-պատահ անում կտավը և ապա ծամում իրենց անատամ բերաններով:

Թոմը միայնակ էր այդ դիվահար ամբոխի մեջ: Կրծքին սեղմած՝ նա բռնել էր կտավի պատահիկը:

- Է՛յ, Թո՛մ, ո՛ւր կորար,- բղավեց Գրիգսբիին:

Բայց Թոմը չպատասխանեց: Շրջվեց ու սկսեց փախչել: Դուրս եկավ ռումբերի ձագարներով ծածկված մեծ ճանապարհի վրա, թեքվեց դեպի դաշտը, անցավ սակավաջուր գետակը և շարունակեց վազել՝ առանց ետ նայելու, վազել՝ ցավելու չափ սեղմած բռունցքը վերարկուի տակ թաքցրած:

Արդեն իրիկնանում էր, երբ նա հասավ գյուղակին. կտրեց-անցավ գյուղակը և ժամը իննին մոտ, վերջապես, հասավ կիսաքանդ ֆերմային: Առաջներում որպես ցախատուն ծառայող և հիմա կանգուն մնացած միակ շինության ներսից խոնփոց էր լսվում: Այնտեղ քնած էին Թոմի հարազատները՝ մայրը, հայրը և եղբայրը: Թոմը ճարպկորեն սողոսկեց նեղիկ դռան միջով և, ծանր հևալով, պառկեց եղբոր կողքին:

- Դո՛ւ ես, Թո՛մ,- խավարում լսվեց մոր ձայնը:

- Ես եմ:

- Ո՛ւր էիր կորել,- փնթփնթաց հայրը:- Սպասի՛ր, ես քեզ հետ առավոտյան կխոսեմ:

Ինչ-որ մեկը մշտեց (արմունկով հրել) Թոմին: Եղբայրն էր, որին այսօր ստիպել էին Թոմի փոխարեն աշխատել փոքրիկ հողամասում:

- Չկովե՛ք,- բարկացավ մայրը:

Թոմը պառկել և ջանում էր ծպտուն չհանել. նա ամբողջ ուժով կրծքին էր սեղմել ձեռքը: Եվ այդպես նա մոտ կես ժամ պառկեց, պառկեց անշարժ, աչքերը փակ:

Հետո նա զգաց, թե ինչպես է դեմքի վրայով սահում լույսի ճառագայթը: Սառը, գունատ լույսի ճառագայթը: Լուսինն էր սողում երկնակամարով, և նրա նիհարիկ ճառագայթը տանիքի ճեղքից հասել էր Թոմին: Ականջ դնելով քնածների շնչառությանը՝ Թոմն զգուշորեն դուրս հանեց ձեռքը: Նա դեռ երկմտանքի մեջ էր, հետո, շունչը պահած, բացեց բռունցքը և խնամքով հարթեց ներկված կտավի պատառիկը:

Թոմի ափի մեջ մի ժպիտ կար:

Թոմը նայում էր գիշերային երկնքից հոսող գունատ լույսով լուսավորված ժպիտին ու մի բանի մասին էր մտածում միայն. «Ժպիտ: Ի՞նչ գեղեցիկ ժպիտ է»: Հետո, երբ կտավի պատառիկը խնամքով ծալել ու թաքցրել էր, Թոմը փակեց աչքերը, և խավարում նրա առջև կրկին հարյավ ժպիտը:

Հետո Թոմը քնեց: Լուսինը շարունակում էր սողալ գիշերային սառը երկնակամարով: Եվ առավոտյան լուսինը ցած սահեց երկնակամարից: Իսկ Թոմը դեռ քնած էր: Եվ Թոմի հետ էր քնքուշ ու բարի ժպիտը:

Ամփոփիչ հարցեր

1. Ինչո՞ւ էր հրապարակի կենտրոնը թոկապատնեշով շրջափակված:
2. Ի՞նչ որոշում էին կայացրել իշխանությունները նկարի վերաբերյալ: Ինչո՞ւ:
3. Ո՞ւմ նկարն էր ցուցադրվում հրապարակում: Ի՞նչ վերաբերմունք էին ուզում արտահայտել մարդիկ նկարի կնոջ հանդեպ: Ինչո՞ւ:
4. Ինչ անակնկալ էր ուզում մատուցել ժողովուրդը նկարի ցուցադրման ժամանակ: Ինչո՞ւ:
5. Գրիգորին ինչո՞ւ էր ստիպում Թոմին, որ վատ արարք կատարեր:
6. Ինչպե՞ս կգնահատես Թոմի և մյուսների արարքը: Մեղադրի՞ր կամ արդարացրո՞ւ նրանց:
7. Ի՞նչ ավարտ կհորինեիր պատմվածքի համար: Ինչո՞ւ:

Առաջադրանքներ և վարժություններ

1. Ստեղծագործաբա՛ր վերաշարադրիր հատվածի բովանդակությունը՝ կիրառելով նոր սովորած բառերը և պատկերավոր արտահայտությունները:
2. Ներկայացրո՞ւ պատմվածքի գլխավոր միտքը/գաղափարը:
3. Բնութագրի՞ր գործող անձանց՝ մեկնաբանելով նրանց արարքների հոգեբանական շարժառիթները:
4. Պատմի՞ր քո մանկության տարիներից մի հետաքրքիր դեպք և համեմատի՞ր պատմվածքի հերոսի հետ:
5. Պարզաբանի՞ր պատմվածքում գործող անձանց վարքի դրդապատճառները, կապի՞ր սեփական փորձիդ հետ («Ինչպե՞ս կվարվեի ես ...»):
6. Դուրս գրի՞ր պատմվածքի գլխավոր գաղափարն արտահայտող բանալի բառերն ու նախադասությունները:
7. Որոշի՞ր պատմվածքի գործող անձանց խոսքի առանձնահատկությունները, հակադրի՞ր տարբեր անձանց արարքները, նրանց վերաբերմունքը շրջապատի նկատմամբ:

8. Ներկայացրո՛ւ վերնագրի և պատմվածքի իմաստային փոխադարձ կապի մասին: Անվանի՛ր վերնագրի այլընտրանքային տարբերակներ՝ պատճառաբանելով:

Եթե փորձենք մեկ նախադասությամբ ասել, թե ինչի մասին է «Ժպիտը» պատմվածքը, թերևս կնշենք՝ այն մասին, որ գեղեցիկը (այս դեպքում՝ նույնն է թե բարին) երբեք չի մեռնում: Պատմվածքի հերոսների երկխոսությունից հասկանում ենք, որ նկարագրվում է ինչ-որ հեռավոր ապագա, և որ դրանից շատ տարիներ, գուցե դարեր առաջ մարդկային քաղաքակրթությունը, գոռոզանալով ու անզգայանալով, ինչ-որ մեծ չարիք է գործել՝ աշխարհը մոխիրների վերածելով: Սակայն մարդակյին սերունդը, այնուամենայնիվ, իսպառ չի վերացել: Բայց այս նոր մարդիկ ասես խելագարվել են ավերի մեջ, անգործության պայմաններում: Իրենց տաղտուկը փարատելու համար նրանք ամեն անգամ ինչ-որ անհեթեթ «արարողություն» են կազմակերպում, որոնք տոն են անվանում: Ահա այդպիսի մի գործողություն էլ անցյալից մնացած մի գեղեցիկ կտավի՝ Մոննա Լիզայի պատկերի վրա թքելն է, այն պատահոտելը: Բայց ի՞նչ է կատարվում այս անգամ: Ամբոխից առանձնանում է մի պատանի, որի սիրտը հուզում է պատկերված կնոջ գեղեցկությունը, ժպիտը, որ նրան գորովալից է թվում: Տղայի սրտում արթնանում է այն, ինչ այս նոր սերունդը վաղուց կորցրել էր՝ հույզը, մարդկայնությունը:

Այո՛, գեղեցիկը երբեք չի մեռնում, գեղեցիկը կարող է հառնել մոխիրների, ավերի միջից անգամ և ջերմացնելով թեկուզ մի պատանու սիրտը՝ հոգիների բժշկության ու նոր կյանքի առաջին՝ գողտրիկ ավետիսը դառնալ:

Հետաքրքիր փաստեր

Ա. Բրեդբերին չափազանց աղքատ էր, սակայն ուներ հարուստ երևակայություն, ու հենց դա էլ նրան օգնեց գրող դառնալու ճանապարհին: Էդգար Բերրոուզի «Մարսի հզոր ռազմիկը» գիրքը նրա սիրելին դարձավ, բայց չկարողացավ գնել դրա երկրորդ մասը՝ գումար չունենալու պատճառով: Հենց դա էլ Բրեդբերին ստիպեց գրել գրքի իր պատկերացրած շարունակությունը:

Բ. Դպրոցի ավարտականին նա ստիպված էր գնալ հանգուցյալ պապի կարկատած կոստյումով: Իսկ կարկատել էին փամփուշտների կրակած տեղերը, երբ ավազակները հարձակվել էին ու սպանել պապին:

Գ. Միակ հարազատ մարդը, ում կերպարը գրքերում չի օգտագործել, գրողի հայրն էր: Հոր մահվանից տարիներ անց միայն Բրեդբերին նրան կնվիրի իր պատմվածքների ժողովածուն՝ «Բուժիչ դեղ մելամաղձության դեմ»:

Դ. Դժվար կլինի հավատալ, բայց Ռեյ Բրեդբերիի ամենահայտնի գիրքը, որը նրան անմիջապես համաշխարհային փառք ապահովեց՝ «451 աստիճան՝ ըստ Ֆարենհայտի»-ն, առաջին անգամ տպագրվել է հանրահայտ «Playboy» ամսագրում 1953 թվականին: